

Iwona Morawska Wacław Panek

WIEDZA O KULTURZE

PROGRAM NAUCZANIA
w szkołach ponadgimnazjalnych

WOŁOMIN 2012

Projekt okładki *Anna Szumańska*

Redakcja *Zespół*

Redakcja techniczna *Dariusz Kupiec*

Copyright© 2012 by Wydawnictwo Polskie w Wołominie

ISBN 978-83-61368-11-3

Wydanie pierwsze

Wołomin 2012

WYDAWNICTWO POLSKIE W WOŁOMINIE

ul. Legionów 37, 05-200 Wołomin

tel./fax (22) 787 48 81

e-mail: wpw@inetia.pl

www.wydawnictwopolskie.wolomin.pl

Skład i łamanie *P.H.U. „LOGOS” s.c., www.logos.home.pl*

Druk i oprawa *Drukarnia READ ME, 92-403 Łódź, ul. Olechowska 83*

Spis treści

I. Podstawa programowa przedmiotu wiedza o kulturze	4
II. Ogólne założenia, cele i treści programu	6
III. Wskazówki do realizacji celów przedmiotowo-programowych	15
IV. Zakładane osiągnięcia uczniów	18
V. Sprawdzanie i ocenianie osiągnięć przedmiotowych	19
VI. Uwagi końcowe	21

I. Podstawa programowa przedmiotu wiedza o kulturze obowiązuje od 2012 roku

CELE KSZTAŁCENIA - WYMAGANIA OGÓLNE

I. Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji.

Uczeń odbiera teksty kultury i wykorzystuje informacje w nich zawarte, z uwzględnieniem specyfiki medium, w którym są przekazywane.

II. Tworzenie wypowiedzi.

Uczeń tworzy wypowiedzi, celowo posługując się różnymi mediami (słowo mówione i pisane, obraz malarski, fotograficzny, filmowy, dźwięk, widowisko, środki multimedialne); aktywnie współtworzy kulturę lokalną (szkoły, dzielnicy, miejscowości).

III. Analiza i interpretacja tekstów kultury.

Uczeń posługuje się pojęciem kultury rozumianej jako całokształt ludzkiej działalności; analizuje i interpretuje teksty kultury – potoczne praktyki kultury, a także dzieła sztuki.

TREŚCI NAUCZANIA - WYMAGANIA SZCZEGÓŁOWE

1. Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji. Uczeń:

- 1) zna dwudziestowieczne dzieła reprezentujące różne dziedziny sztuki (literaturę, architekturę, plastykę, muzykę, teatr, fotografię, film, sztukę nowych mediów) i dostrzega związki pomiędzy nimi;
- 2) wskazuje różne funkcje dzieła sztuki (np. estetyczną, komunikacyjną, społeczną, użytkową, kultową, poznawczą, ludyczną);
- 3) analizuje temat dzieła oraz treści i formę w kontekście jego różnych funkcji, wykorzystując podstawowe wiadomości o stylach i epokach z różnych dziedzin sztuki;
- 4) analizuje film lub analizuje spektakl teatralny, posługując się podstawowymi pojęciami z zakresu właściwej dziedziny sztuki;
- 5) charakteryzuje podstawowe media kultury (słowo, obraz, dźwięk, widowisko);
- 6) wymienia różne formy mediów kultury (słowo mówione, pismo, książka, obraz malarski, fotografia, film, program telewizyjny, spektakl teatralny) oraz użycia (nowe media, media masowe, media interaktywne, multimedia);
- 7) wyjaśnia, na czym polegają różne formy kontaktu z kulturą (odbiór bierny, aktywny, konsumpcja, produkcja, twórczość, użytkowanie, uczestnictwo, animacja);

- 8) lokuje wytwory kultury (zachowania, zwyczaje, normy moralne, wytwory materialne, dzieła sztuki) w kontekście grup społecznych, w których są tworzone i odbierane (rodzina, rówieśnicy, społeczność lokalna, naród);
- 9) samodzielnie wyszukuje informacje na temat kultury w różnych mediach, bibliotekach.

2. Tworzenie wypowiedzi. Uczeń:

- 1) wypowiada się – w mowie i w piśmie – na temat wytworów kultury i ludzkich praktyk w kulturze (zachowań, obyczajów, przedmiotów materialnych, dzieł sztuki);
- 2) wypowiada się na temat dzieła sztuki, używając pojęć zarówno swoistych dla poszczególnych sztuk, jak i wspólnych (forma, kompozycja, funkcja, nadawca, odbiorca, użytkownik, znaczenie, kontekst, medium);
- 3) przygotowuje prezentację lub inną formę wypowiedzi multimedialnej – blog, forum, strona WWW – na tematy związane z kulturą lokalną i regionu lub z szeroko pojętymi problemami kultury współczesnej;
- 4) bierze aktywny udział w szkolnych przedsięwzięciach artystycznych, animacyjnych, społecznych i innych (wystawa, happening, przedstawienie szkolne, gazetka szkolna, kulturalna akcja charytatywna);
- 5) organizuje proste działania o charakterze kulturalnym (spotkanie z twórcą kultury, przedsięwzięcie artystyczne, prezentacja własnych zainteresowań, tradycji lokalnej lub regionalnej);
- 6) określa swoje zainteresowania, potrzeby i preferencje kulturalne oraz uzasadnia je w dyskusji;
- 7) dba o ład i estetykę otoczenia, otacza opieką elementy dziedzictwa kulturowego.

3. Analiza i interpretacja tekstów kultury. Uczeń:

- 1) odróżnia pojęcie kultury rozumianej jako dorobek artystyczny od kultury rozumianej jako całość dorobku ludzkości, ze zrozumieniem używa określeń: kulturowy i kulturalny;
- 2) rozróżnienie, o którym mowa w pkt 1, stosuje w interpretacji wytworów kultury;
- 3) odnosi elementy kultury (zachowania, zwyczaje, praktyki, przedmioty materialne, dzieła sztuki) do kategorii: czas, przestrzeń, ciało, grupa społeczna (rodzina, rówieśnicy, społeczność lokalna, naród);
- 4) interpretuje praktyki kultury z najbliższego otoczenia (klasa, szkoła, dom, osiedle, podwórko, miasto, kościół, stadion piłkarski);
- 5) dostrzega i nazywa związek między dziełem a sytuacją społeczno-historyczną i obyczajami epoki, w której powstało;

- 6) posługuje się pojęciami: kultura popularna, ludowa, masowa, wysoka, narodowa, zglobalizowana, subkultura w ich właściwym znaczeniu i używa ich w kontekście interpretowanych dzieł sztuki oraz praktyk kulturowych;
- 7) wskazuje relacje między kulturami: lokalną, regionalną, narodową i europejską, ujawniające się w konkretnych dziełach sztuki i praktykach kultury.

ZALECANE WARUNKI I SPOSÓB REALIZACJI

Wiedza o kulturze stanowi zwieńczenie cyklu kształcenia artystycznego. Stąd założenie o możliwości odwoływania się nauczyciela do wiedzy dotyczącej sztuk plastycznych oraz muzyki zdobytej przez ucznia na wcześniejszych etapach edukacyjnych i położenie nacisku na dzieła dwudziestowieczne. *Wiedza o kulturze* wprowadza nową perspektywę i nowy język opisu dzieła sztuki jako wytworu kultury rozumianej w sposób całościowy, interpretowanego w ujęciu komunikacyjnym i z perspektywy „użytkownika” kultury. Zadaniem nauczyciela *wiedzy o kulturze* jest:

- 1) rozwijanie u ucznia aktywnej postawy i motywowanie do różnych form udziału w kulturze;
- 2) wprowadzenie ucznia w problemy kultury współczesnej;
- 3) wyposażenie ucznia w intelektualne narzędzia umożliwiające analizę praktyk i wytworów kultury (w tym dzieł sztuki) w kontekście kultury, w której powstają.

II. Ogólne założenia, cele i treści programu

Niniejszy program nauczania *wiedzy o kulturze* w szkołach ponadgminajalnych Wydawnictwa Polskiego w Wołominie jest odpowiedzią na zadania, jakie stawia przed tym przedmiotem aktualna *Podstawa programowa* (Dziennik Ustaw z 2009 r. Nr 4, poz. 17) oraz realia współczesnej kultury określanej jako ponowoczesna. Wśród wielu jej wyznaczników wymienia się m.in. następujące zjawiska: kryzys tradycyjnych systemów wartości i autorytetów, trywializacja symboli kulturowych, podważanie sensu nawiązywania do tradycji, towarzyszący temu relatywizm i ambiwalencja postaw wobec kulturowego dziedzictwa, niemożność ogarnięcia i przyswojenia „migotliwych” znaczeń, wciąż „rozpleniających się sensów”, prymat natychmiastowości i zmiany, konsumpcjonizm, zanikanie refleksyjności, ekspansja popkultury i mediów elektronicznych¹ itd. W tym kontekście niezwykle istotne i uzasadnione wydaje się organizowanie sytuacji edukacyjnych pozwalających

1. Zob. A.Kaczor, „Turysta” – bohaterem naszych czasów?, [w:] *Edukacja zorientowana na XXI wiek*, pod red. J.Gajdy, Wyd.UMCS, Lublin 2000, s.97; *Wartości i antywartości w kontekście przeobrażeń kultury współczesnej*, pod red. T.Szkołuta, Wyd.UMCS, Lublin 1999; *Młodzież wobec (nie)gościnnej przyszłości*, pod red. R.Lepperta, Z.Melosika, B.Wojtasik, Wrocław 2005.

jących młodemu pokoleniu na budowanie tożsamości i kompetencji kulturowej rozumianej jako:

- pewien zakładany efekt, standard, paradygmat (ideał edukacyjny) obejmujący zestaw niezbędnej do kulturowego funkcjonowania wiedzy, która - jak się podkreśla - nie jest bezwładną masą informacji i wskazówek, ale tworzy takie komponenty jak: normy, wartości, światopogląd, wyraża się w utrwalonym i ewoluującym zarazem sposobie postrzegania i interpretowania świata;
- długotrwałe przygotowanie się do pełnienia różnych ról społeczno-kulturowych, związanych między innymi z aktywnością nadawcy i odbiorcy przekazów kulturowych oraz z innymi formami twórczego uczestnictwa w kulturze;
- zdolność rozumienia kultury oparta na funkcjonalnej, stale aktualizowanej wiedzy historyczno-teoretycznej (interdyscyplinarnej) i znajomości reguł, jakie rządzą światem.

Koncepcja przedstawianego programu nawiązuje do założeń personalizmu, antropologii kulturowej i antropocentryzmu dydaktycznego. Jej wyznacznikami są m.in. następujące kategorie pojęciowe: podmiotowość, integralność, funkcjonalność, otwartość, wielostronność, intersemiotyczność, intertekstualność, kontekstowość, intermedialność, polimetodyczność, interkulturowość, dyskursywność, dialogowość, integracja itp.

Kluczowe cele programu to: stworzenie jak najdogodniejszych warunków rozwoju osobowości ucznia, rozbudzanie jego zdolności poznawczych, kształtowanie refleksyjnej i odpowiedzialnej postawy wobec dziedzictwa kulturowego, motywowanie do dialogu z kulturą poprzez wchodzenie w rolę odbiorcy, twórcy, interpretatora przekazów kulturowych. Ma to służyć zdobywaniu umiejętności i narzędzi niezbędnych do samodzielnego i wielowymiarowego funkcjonowania w kulturze współczesnej, która w odróżnieniu od kultury tradycyjnej w coraz większym stopniu pozbawiona jest trwałych, pewnych ram odniesienia, gotowych wzorców, norm i zasad postępowania. Stawia to uczestników kultury przed koniecznością samodzielnego budowania własnej tożsamości kulturowej (w jej indywidualnym i społecznym wymiarze) w nawiązywaniu do odnajdowanych w przestrzeni kultury - dawnych, nowych i najnowszych - dóbr duchowych i materialnych łączonych z tzw. wysokim oraz popularnym obiegiem. *Wiedza o kulturze* jako przedmiot nauczania może i powinna obok innych czynników kulturotwórczych (rodziny, mediów) wspierać i stymulować ten proces.

Niniejszy program zawiera:

- cele edukacyjno-wychowawcze
- treści nauczania
- propozycje strategii realizowania wyznaczonych celów
- opis zakładanych osiągnięć uczniów oraz sposoby ich sprawdzania i oceny
- wykaz literatury pomocnej przy realizacji programu.

Cele edukacyjno - wychowawcze

W nawiązaniu do założeń obowiązującej od 2012 roku *Podstawy programowej* i realiów współczesnej kultury ogólne cele edukacyjno-wychowawcze przedmiotu *Wiedza o kulturze* można sformułować następująco:

- Przygotowanie do aktywnego i twórczego uczestnictwa w społecznym życiu kulturalnym.
- Rozbudzanie oraz rozwijanie potrzeby obcowania z dziełami sztuki i korzystania z dóbr kultury.
- Poznanie podstawowych pojęć, mechanizmów i prawidłowości stanowiących o rozwoju kultury w społeczeństwie.
- Przystwojenie elementarnej wiedzy i pogłębienie samodzielności w poszerzaniu tej wiedzy z zakresu różnych dziedzin kultury i sztuki oraz ich upowszechniania.
- Wykształcenie umiejętności krytycznej i refleksyjnej interpretacji oraz oceny zjawisk artystycznych i kulturowych.
- Poznanie znanych i cenionych dzieł i zabytków kultury oraz różnych funkcji sztuki.
- Poznawanie, opisywanie i wartościowanie różnych sposobów partycypowania człowieka w kulturze.
- Rozwijanie wyobraźni i wrażliwości estetycznej ucznia oraz stymulowanie jego rozwoju intelektualnego i emocjonalnego poprzez różnorodne formy aktywności twórczej.
- Poznawanie dziedzictwa narodowego oraz jego miejsca w kulturze Europy i świata, rozwijanie wrażliwości na jego ochronę oraz utrwalenie poczucia polskości poprzez świadomość tożsamości kulturowej.
- Rozbudzanie zainteresowania kulturą regionu i lokalnymi wydarzeniami kulturalnymi.
- Kształcenie wrażliwości społecznej, emocjonalnej, etycznej i estetycznej.
- Motywowanie do podejmowania inicjatyw kulturalnych (w szkole, poza szkołą).
- Zaznajomienie z problemem odmienności różnych kręgów kulturowych oraz różnorodności form kultury materialnej i niematerialnej występującej w ramach jednego społeczeństwa (np. subkultury, kontrkultury) – kształcenie zrozumienia odmienności kulturowej.
- Przygotowanie do krytycznego odbioru tekstów kultury i racjonalnego (w tym kontekstowego) konstruowania znaczeń przekazów kulturowych.
- Kształcenie kompetencji niezbędnych do świadomego i refleksyjnego funkcjonowania w kulturze, w tym kompetencji: interpretacyjnej, medialnej, aksjologicznej, tekstotwórczej, samokształceniowej, narracyjnej, interkulturowej, estetycznej i artystycznej, interpersonalnej itd.

- Pobudzanie twórczej aktywności artystycznej oraz przygotowanie do podjęcia działań animacyjnych.
- Zainteresowanie uczniów działaniami eksperymentalnymi w kulturze i sztuce oraz ciekawymi formami animacji kulturalnej.

Autorzy programu mają też na uwadze to, że w szkołach ponadgimnazjalnych będą uczyć się absolwenci gimnazjów, w których realizowano albo przedmiot „muzyka”, albo „plastyka” / „sztuka” (albo inną zbliżoną/łączoną formę realizacji). Zatem jednym z zadań edukacyjnych przedmiotu *wiedza o kulturze* będzie wyrównanie, utrwalenie, wzbogacanie wiedzy, umiejętności poznawczo-twórczych wszystkich uczniów do poziomu umożliwiającego rozumienie procesów rozwojowych kultury, a zwłaszcza sztuki.

Treści nauczania

Realizacji sformułowanych poprzednio celów edukacyjno-wychowawczych służyć może zamieszczony niżej materiał nauczania, który został ujęty w trzech grupach tematycznych. Tytuły poszczególnych części oraz zawartych w nich tematów znajdują odzwierciedlenie w odpowiednich częściach podręcznika Wacława Panka *Wiedza o kulturze* (współautora tego programu).

K U L T U R A

1. Rozumienie kultury:

- ✓ różne definicje „kultury”
- ✓ kultura jako świat znaków, symboli, wartości i postaw
- ✓ kultura jako komunikacja (zob. rozdział *Kultura i społeczeństwo*).

2. Oblicza i dobra kultury:

- ✓ pojmowanie dóbr kultury
- ✓ kultura duchowa i materialna
- ✓ sacrum i profanum w kulturze
- ✓ kultura lokalna, regionalna, narodowa, europejska, globalna (zob. rozdział *Świat najbliższy*).

3. Kultura a cywilizacja:

- ✓ pole znaczeniowe i treść pojęć: cywilizacja, kultura, sztuka, dzieła sztuki i teksty kultury
- ✓ epoki cywilizacyjne
- ✓ rozwój i upadek cywilizacji.

SZTUKA W KULTURZE

1. Reflektorem po epokach

Sztuka i wszechświat:

- ✓ magiczne, rytualno-obrzędowe i komunikacyjne funkcje sztuki pierwotnej
- ✓ sztuka i kręgi cywilizacyjne starożytności.

Średniowiecze:

- ✓ chrześcijaństwo i Kościół – największą potęgą kulturalną Europy
- ✓ sakralny charakter sztuki
- ✓ architektura najbardziej rozwiniętą dziedziną sztuki średniowiecznej i wyznacznikiem dwóch podstawowych stylów: romańskiego i gotyckiego.

Renesans (Odrodzenie zapomnianego piękna):

- ✓ początek ery nowożytnej w kulturze europejskiej (przeobrażenia związane z rozwojem miast, odkryciami geograficznymi i epokowymi wynalazkami),
- ✓ zmiany ideologii kultury: ideały humanizmu (człowiek – ośrodkiem życia, myśli i sztuki, natura – wzorem dla sztuki, wzrost znaczenia twórców), główne prądy epoki: humanizm i reformacja
- ✓ stylistyka renesansu: prostota, harmonijność i czystość formy (odkrycia prawideł kompozycji, perspektywa w malarstwie i grafice, polifonia w muzyce, prostota i harmonia proporcji w architekturze, fascynacja ciałem człowieka w rzeźbie), odrodzenie antycznego kanonu piękna
- ✓ złoty wiek sztuki polskiej.

Barok (Sztuka przepychu):

- ✓ wielkość, bogactwo, dynamika, przepych jako dominujące cechy sztuki baroku we wszystkich jej dziedzinach
- ✓ narodziny baletu
- ✓ synteza architektoniczna (myśl architektoniczna podporządkowuje inne dyscypliny sztuki tworzące zespoły dworsko-ogrodowe, ulice, place, dzielnice)
- ✓ kameralny i intymny styl rokoko – reakcją na monumentalizm oraz przepych baroku i drogą do prostoty klasycyzmu.

Klasycyzm (Powrót prostoty):

- ✓ wpływ odkryć archeologicznych na świadomość twórców, wiedzę i zainteresowanie sztuką starożytną (zwłaszcza grecką)
- ✓ dążenie do równowagi treści i formy, przejrzystości i zwięzłości w konstrukcji oraz lekkości i wytworności w charakterze dzieła; nawiązania do antyku w architekturze, rzeźbie, malarstwie i teatrze (zob. rozdział *Kształty dzieła*)

- ✓ odkrywanie historii (wzory klasyczne ideału piękna starożytnych Greków, początki malarstwa historycznego) i klasycyzacja formy (klasyczne formy cykliczne muzyki instrumentalnej i klasyczny układ orkiestry symfonicznej).

Romantyzm i jego następcy w sztuce XIX wieku (*W poszukiwaniu tożsamości i wolności*):

- ✓ idee romantyzmu i neoromantyzmu (bunt i rewolucyjność, „sztuka dla sztuki”, synteza sztuk; uczucie i natchnienie nadrzędnym wskazaniem w działaniach twórczych; poczucie wolności i tożsamości narodowej oraz zainteresowanie folklorem i historią wyznacza tematykę i stylistykę dzieł sztuki; różnorodność stylistyczna sztuki romantycznej)
- ✓ rozkwit muzyki, literatury i teatru muzycznego (opery narodowe, narodziny operetki)
- ✓ reakcja na romantyzm w II połowie XIX wieku i na przełomie XX wieku: realizm i naturalizm w literaturze i plastyce, historyzm w architekturze i malarstwie, weryzm w operze; nierozwojowy eklektyzm w różnych dziedzinach sztuki jako wyraz schyłku epoki.

2. Sztuka współczesna

Na przełomie XIX i XX wieku

- ✓ nowa sztuka ornamentu (secesja w architekturze i rzemiośle artystycznym)
- ✓ modernizm jako bunt przeciwko kulturze mieszczańskiej, różne oblicza modernizmu: w architekturze, rzeźbie, literaturze, muzyce, malarstwie, grafice i teatrze
- ✓ prądy i kierunki w sztuce modernistycznej: impresjonizm, symbolizm, ekspresjonizm.

Sztuka XX wieku - awangarda i neostyle

- ✓ nowatorstwo i tradycja (powrót do tradycji staje się początkowo reakcją na modernistyczną koncepcję sztuki, potem – jednym ze stałych nurtów rozwojowych sztuki XX wieku: neostyle, neofolklorizm, konstruktywizm i funkcjonalizm, neoklasycyzm)
- ✓ kryzys historyzmu i systemu tonalnego: rozwój kierunków awangardowych (futuryzm, kubizm, dodekafonia, surrealizm, fowizm, nabizm, dadaizm, abstrakcjonizm, socrealizm)
- ✓ popularne nurty w sztuce II połowy XX wieku, ich związek z rozwojem techniki i problemami społeczno-cywilizacyjnymi (pop-art, jazz, muzyka pop, rock i jego odmiany, techno, muzyka elektroniczna; film jako medium i jako dziedzina sztuki, fotografia i fotografika, przestrzeń wirtualna)
- ✓ integracja sztuk w sztuce XX wieku (na przykładzie: musicalu, filmu, tańca)

- ✓ nowy folklor miejski (graffiti, disco polo, hip hop, twórczość internetowa itd.)
- ✓ zjawiska paraartystyczne II połowy XX wieku: happening (w plastyce, muzyce, teatrze) i performance (interdyscyplinarne działania twórcze) oraz nawiązujące do nich: akcjonizm i environment; powrót do tradycji (np. „sztuka ulicy”, uliczny teatr dell’arte, historyczna symbolika w sztuce reklamy i rzemiośle artystycznym)
- ✓ epoka postindustrialna: postmodernizm w kulturze i sztuce, globalizacja procesów kulturowych, ekspansja kultury popularnej.

Nowe nurty i media:

- ✓ rozwój nowych mediów i technologii elektronicznych oraz związanych z nimi gatunków medialnych
- ✓ sztuka multimedialna, jej odmiany, wyznaczniki, oddziaływanie i funkcja kulturotwórcza
- ✓ interaktywność w kulturze i sztuce
- ✓ relacje między tradycją a głównymi kierunkami artystycznymi w sztuce XX wieku.

3. Funkcje sztuki:

- ✓ uwarunkowania historyczne i społeczno-kulturowe
- ✓ dialog i porozumienie (funkcja komunikacyjna i etyczna)
- ✓ drogi do piękna (funkcja estetyczna)
- ✓ poznaję (funkcja poznawcza)
- ✓ leczę (funkcja użytkowa i terapeutyczna)
- ✓ jestem (funkcja identyfikacyjna i integracyjna)
- ✓ wierzę (funkcja religijna i magiczna)
- ✓ czuję (funkcja emocjonalna)
- ✓ poszukuję (funkcja wychowawcza i edukacyjna)
- ✓ zabawiam (funkcja ludyczna)
- ✓ inne funkcje (symboliczna, ekspresyjna, adaptacyjna, ideologiczna, katarska itd.).

4. Artysta i dzieło sztuki:

- ✓ „sługa swoich czasów” (zmiany statusu artysty i kręgów odbiorczych na przestrzeni dziejów, mecenas sztuki; konteksty historyczno-kulturowe i aksjologiczne jako czynniki wpływające na twórczość artystyczną)
- ✓ twórcy wszech czasów oraz ich słynne dzieła (zob. rozdział *Reflektorem po epokach*)
- ✓ treść, forma, temat oraz inne elementy dzieła sztuki (zob. rozdział *Kształty dzieła*)
- ✓ dzieło sztuki w sytuacji komunikacyjnej

- ✓ analiza, interpretacja i wartościowanie dzieł sztuki (zob. rozdział *Poznanie i ocena*)
- ✓ wyjaśnienie podstawowych pojęć określających kształt i zawartość utworu artystycznego
- ✓ historyczna zmienność oraz trwałość form i gatunków w sztuce uzależniona od kierunku rozwoju danej epoki.

5. Kino, film i sztuka filmowa:

- ✓ „język filmu” - tworzywo filmu i filmowe środki ekspresji
- ✓ gatunki i konwencje filmowe oraz ich wyznaczniki
- ✓ film jako synteza sztuk
- ✓ przyczyny popularności filmu i sztuki filmowej (na wybranych przykładach)
- ✓ filmowe adaptacje literatury (wybrane przykłady)
- ✓ filmowe hybrydy gatunkowe
- ✓ nowe rozwiązania w sztuce filmowej (systemy cyfrowe, trójwymiarowość itd.)
- ✓ przeboje polskiej, europejskiej i światowej kinematografii
- ✓ pojęcia i kategorie z zakresu wiedzy o filmie oraz ich zastosowanie w tworzeniu wypowiedzi na temat dzieł filmowych; krytyczna analiza utworu filmowego.

KULTURA I SPOŁECZEŃSTWO

1. Komunikacja kulturowa:

- ✓ komunikacja kulturowa - jej istota, komponenty, odmiany, realizacje, funkcje, konteksty
- ✓ wytwory kultury - ich rodzaje oraz uwarunkowania recepcji
- ✓ formy kontaktu z kulturą i sztuką (np. odbiór - bierny, aktywny, twórczy)
- ✓ wpływ globalizacji i nowych mediów na przebieg i jakość komunikacji kulturowej.

2. Media i kultura medialna (wybrane aspekty):

- ✓ rodzaje, cechy, funkcje, oblicza, oddziaływanie, język mediów
- ✓ media dawniej i dziś (ruch, dźwięk, obraz; pismo i druk; media tradycyjne: TV, radio, prasa; media informatyczno-elektroniczne: telewizja satelitarna, kablowa, internet, CD-ROM-y, gry komputerowe itd.) oraz ich formy wyrazu
- ✓ kultura i komunikacja medialna
- ✓ gatunki medialne (w tym telewizyjne, internetowe)
- ✓ media elektroniczne i cyfrowe, sztuka multimedialna
- ✓ medialne środki perswazji i manipulacji.

3. Świadectwa kultury:

- ✓ materialne i duchowe dobra kultury, ich rodzaje, wartość i funkcja kulturotwórcza
- ✓ ciągłość, trwanie i zmienność w kulturze
- ✓ miejsca pamięci, zabytki kultury i pomniki historii (w regionie, Polsce, Europie, świecie) - jako źródło wiedzy, samopoznania i motywacja do dialogu z przeszłością
- ✓ ochrona dóbr kultury w Polsce i w świecie
- ✓ polskie obiekty na Liście Światowego Dziedzictwa UNESCO.

4. Świat najbliższy:

- ✓ rola środowiska lokalnego i kultury regionu w kształtowaniu tożsamości kulturowej
- ✓ wzajemne relacje między europejskim, narodowym, regionalnym i lokalnym wymiarem kultury
- ✓ kultura społeczności lokalnych w aspekcie geograficznym, etnograficznym i socjologicznym
- ✓ rola mediów w uprzystępnianiu i promowaniu kultury regionalnej
- ✓ elementy regionalne wchłaniane przez kulturę narodową, np. tańce, pieśni, symbole kulturowe (na wybranych przykładach)
- ✓ bezkonfliktowa (np. w Polsce) lub konfliktowa (np. w Hiszpanii czy Irlandii) koegzystencja kultur regionalnych uzależniona od religii, sytuacji polityczno-społecznej czy wydarzeń historycznych
- ✓ wpływ warunków geograficznych i klimatycznych na specyfikę kultur regionalnych (np. Polska z odmienną regionalną kulturą górali i nadmorskich Kaszubów).

5. Kontakty z kulturą:

- ✓ czynne uczestnictwo w kulturze i w świecie sztuki; twórczość własna (w tym multimedialna), indywidualna i grupowa działalność animacyjna, zorganizowane i spontaniczne inicjatywy, będące świadectwem twórczego angażowania się w poznanie i promocję kultury i sztuki (np. happeningi, dyskusyjne kluby filmowe, warsztaty artystyczne, spotkania z twórcami etc.)
- ✓ bierny kontakt z dziełem; formy tradycyjne „na żywo” (sala koncertowa, teatralna, kinowa, stadion, etc.) oraz medialne za pośrednictwem elektronicznych środków przekazu (np. teatr telewizji, radiowa transmisja koncertu, przekaz internetowy)
- ✓ współczesne znaczenie roli animatora kultury
- ✓ różnorodność działań animacyjno-kulturowych
- ✓ inicjowanie, projektowanie i realizacja działań służących aktywnemu i twórczemu uczestnictwu w życiu kulturalnym.

6. Kultura osobista:

- ✓ pojęcie i wyznaczniki kultury osobistej
- ✓ czynniki warunkujące poziom kultury osobistej
- ✓ kultura osobista w codziennych i niecodziennych sytuacjach komunikacyjnych
- ✓ kodeks człowieka kulturalnego
- ✓ przykłady zachowań, będące zaprzeczeniem kultury osobistej
- ✓ analiza, interpretacja i wartościowanie zachowań kulturowych.

7. Refleksje nad kulturą w Polsce i w świecie:

- ✓ rola kultury w doświadczeniu egzystencjalnym człowieka i w życiu grup społecznych (w tym środowiska lokalnego, narodu, wspólnoty europejskiej)
- ✓ warunki odczuwania i rozumienia przynależności do tradycji kulturowej
- ✓ zjawiska konstruktywne i dekonstruktywne w kulturze dawnej i współczesnej
- ✓ przemiany w kulturze i w sztuce oraz ich historyczno-społeczne uwarunkowania.

III. Wskazówki do realizacji celów przedmiotowo-programowych

Specyfika i odrębność przedmiotu *wiedza o kulturze* pozwala, czy wręcz zachęca do stosowania różnorodnych form i metod nauczania, które zakładają czynne uczestnictwo uczniów w procesie edukacyjno-wychowawczym. Jest to przedmiot – w swojej istocie – interdyscyplinarny/wielowymiarowy, co stwarza z jednej strony rozległe możliwości edukacyjnego oddziaływania, z drugiej strony stanowi duże wyzwanie przed nauczycielem, którego rolę warto rozumieć jako rolę organizatora/moderatora procesu wrastania ucznia w kulturę i stawiania się jej świadomym uczestnikiem, twórcą, komentatorem itp. Warto podkreślić, że obok sfery poznawczej, *wiedza o kulturze* jako przedmiot nauczania powinna kształtować sferę emocjonalną (reakcja na piękno sztuki i natury), sferę działania (aktywność twórcza) oraz ogólną postawę estetyczną ucznia. Stąd też wypływać może różnorodność form realizacji poszczególnych tematów: od tradycyjnego zdobywania wiedzy, przez indywidualne i zbiorowe działania twórcze, po zabawę i rozrywkę (z ewentualnym wprowadzeniem motywującej rywalizacji). Sięgać można po tradycyjne metody werbalne, metody oglądowe, gry dydaktyczne czy bardzo wskazane na IV etapie edukacji metody problemowe, wśród nich dyskusje i debaty (drzewo dyskusyjne, „za i przeciw”, dyskusje punktowane, panelowe, okrągłego stołu, analiza SWOT itd.) i warsztaty artystyczne. Do procesu edukacyjno-wychowawczego (zajęć lekcyjnych i pozalekcyjnych) warto też włączyć takie rozwiązania jak:

- konkursy/turnieje tematyczne (dotyczące wiedzy kulturowej),
- testy podsumowujące jeden z tematów lub grupę tematyczną, konkurs na esej o tematyce kulturalnej,
- przygotowanie i poprowadzenie teleturnieju o wybranym profilu (w fazie eliminacji bierze udział cała klasa, a w finale – wybrani uczniowie),
- konkursy twórcze i interpretacyjne (np.: krasomówstwa, pisania małych form literackich, twórczości komputerowej, m.in. zaprojektowanie własnej strony internetowej, nagrywania dźwięków przyrody, konkursy piosenki typu „śpiewać każdy może” lub „turniej trubadurów” z elementami kostiumowymi, konkurs rapowania, czyli wykonywania melorecytacji w stylu muzyki rap z elementami taneczno-ruchowymi, konkurs plastyczny i fotograficzny, np. „nasze dziedzictwo” z zastosowaniem dowolnych form i technik wykonawczych),
- zwiedzanie zabytków i wystaw (galerie, muzea), miejsc pamięci,
- narysowanie (artystyczne sfotografowanie) obiektów zabytkowych danej miejscowości lub najbliższych okolic,
- zaprezentowanie całej grupie „mojego ulubionego miejsca na ziemi” (opis mówiony lub pisany, rysunki lub fotografie, magnetofonowy zapis dźwiękowy lub zapis wideo),
- spotkanie ze świadkiem (świadkami) różnych ważnych wydarzeń kulturalnych,
- spotkania z artystami, twórcami kultury,
- zbieranie materiałów dokumentujących działalność człowieka szczególnie zasłużonego dla społeczności lokalnej i jej kultury,
- przygotowywanie referatów i dyskusje panelowe (np. sytuacja społeczna artysty na przestrzeni epok, historyczna zmienność mecenatu sztuki, rola mody, współczesne potrzeby kulturalne, zjawiska paraartystyczne, miejsce awangardy w sztuce XX wieku, zabytki kultury – świadectwem wpływu procesów gospodarczych, społecznych i politycznych na kształt otoczenia, rozwijanie wyobraźni dziecka: zabawki i bajki dawniej i dziś, sztuka – dokumentem epoki, dzieło sztuki jako komunikat, plastyczno-muzyczny kształt reklamy i rola skrótu w kulturze etc.),
- zwiedzanie i omówienie obiektów architektonicznych swojej miejscowości (zabytków oraz innych, charakterystycznych dla budownictwa i historii tego regionu),
- nagranie reportażu dźwiękowego, opracowanie fotoreportażu (wideoreportażu) lub napisanie reportażu tekstowego z najciekawszego w danym roku zdarzenia kulturalnego, w którym uczeń uczestniczył,
- wspólne opracowanie recenzji z koncertu, wystawy plastycznej czy muzealnej, seansu filmowego lub przedstawienia teatralnego – w którym uczestniczyła cała klasa,

- redagowanie gazetki klasowej z indywidualnymi recenzjami wydarzeń kulturalnych (teksty, rysunki),
- udział w koncertach muzyki artystycznej,
- udział w spektaklach teatralnych (dramatycznych i muzycznych) i naszkicowanie projektu scenografii własnej lub opracowanie konspektu reżyserskiego,
- teatr jednego aktora (krótkie scenki ruchowo-mimiczne),
- krótkie scenki dialogowe (teatr dell' arte),
- przygotowanie szkolnej inscenizacji/etiudy teatralnej/kabaretowej,
- krótki (np. minutowy) występ prezentera telewizyjnego lub radiowego zapowiadającego ulubiony – przez danego ucznia – zespół, solistę, film, serial lub audycję cykliczną,
- opracowanie hasła promocyjnego i narysowanie plakatu reklamującego ulubioną gwiazdę estrady czy film lub imprezę artystyczną,
- warsztaty muzyczne, plastyczne, teatralne, związane z tematyką lekcyjną (np. wykonanie masek i totemów z różnych materiałów nawiązujących bądź to do domniemanych wierzeń pierwotnych, bądź też do dzisiejszych obyczajów „kultowych”, jak np. kult pieniądza, niedzielno-rodzinne wycieczki sklepowe, kult idoli etc.),
- plenery malarskie i fotograficzne,
- przygotowanie autoportretu (fotografia, rysunek lub inne techniki; ewentualnie forma karykatury),
- wystawy prac uczniów inspirowanych wybranymi tekstami kultury,
- zajęcia menedżerskie (uczniowie są organizatorami imprezy kulturalnej),
- happening lub collage plastyczno-muzyczny,
- tworzenie utworów multimedialnych, stron internetowych itp.,
- próby indywidualnej interpretacji dzieł sztuki w oparciu o stworzone przez ucznia kryteria oceny,
- „satyrykon” – forma stałej gazetki klasowej (ściennej, komputerowej) z satyrycznymi rysunkami i tekstami, komentującymi żartobliwym skrótem aktualne wydarzenia w klasie, szkole czy danej miejscowości lub dzielnicy,
- odnalezienie w internecie materiałów biograficznych znanego współczesnego artysty,
- drama i techniki dramowe (np. uczeń w roli sławnego artysty; żywy obraz; improwizacja itd.),
- zabawa w aukcję/rankingi/plebiscyty dzieł sztuki (z konkursem na najlepiej prowadzącego), prezentacja poglądów i własnych programów uczniów jako kandydatów na: np. ministra kultury (przed komisją sejmową) czy radnego samorządu chcącego działać w komisji kultury (w ramach kampanii wyborczej),

- analizowanie różnych sposobów zapisu przestrzeni (na przykładzie map, planów miejscowości, projektów przestrzennych, wirtualnych zapisów komputerowych, dzieł malarskich i filmowych itd.),
- lektura prasy społeczno-kulturalnej, odbiór (w tym klasyfikowanie, identyfikacja, komentowanie i recenzowanie) programów radiowo-telewizyjnych, stron internetowych – omówienie ciekawych/kontrowersyjnych/popularnych pozycji,
- demaskowanie środków perswazji i manipulacji stosowanych w mediach,
- realizacja zadań w indywidualnych i grupowych projektach związanych z treściami przedmiotu *wiedza o kulturze*.

Nauczyciel przedmiotu *wiedza o kulturze* może też zaproponować tematykę zajęć integracyjnych, tj. łączących wybrane treści tego przedmiotu z innymi przedmiotami humanistycznymi i formami edukacji artystycznej (gł. językiem polskim, historią, katechezą/etyką, godzinami wychowawczymi, zajęciami artystycznymi) na przykład: „Wydarzenie historyczne w wizji Jana Matejki”, „Muzyka w poezji i poezja w muzyce”, „Dzieje regionu i jego kultury na tle historii Polski i Europy”, „Sztuka ludowa naszego regionu”, „Nauka tańców narodowych”, „Sztuka i komputery”, „Dyskoteka w stylu retro”, „Promocja mojego regionu”, „Podania i legendy najbliższych okolic”, „Warsztat pracy dziennikarza”, „Królowie polscy – mecenasami sztuki”, „Kartoteka nieznanymi i mało znanymi artystów regionalnych”, „Okoliczne piękno natury niszczone ludzką bezmyślnością”, „Panteon najwybitniejszych Polaków” itp.

IV. Zakładane osiągnięcia uczniów

Zgodnie z ogólnymi założeniami i celami programu oraz dzięki systematycznej realizacji materiału programowego uczeń powinien (oprócz wymagań wskazanych w *Podstawie programowej...*):

- **znać** ważne dla rozwoju kultury teksty, wydarzenia, przełomy, konteksty, konwencje, kierunki i style w sztuce;
- **omawiać** wkład zasłużonych dla kultury (regionalnej, polskiej, europejskiej, światowej) - twórców, artystów, autorów;
- **wykazywać** potrzebę i umiejętność twórczego korzystania z dóbr kultury poprzez ich analityczny i krytyczny odbiór, wartościowanie, „czytanie kontekstowe”;
- **rozumieć i operować** kategoriami stosowanymi w opisach zjawisk kulturowych, takimi jak np.: kultura (k.polska, k.europejska itd.), cywilizacja, tradycja, teksty i obiegi kultury, dziedziny sztuki itd.;
- **aktywnie uczestniczyć** w wybranych – w zależności od indywidualnych i wspólnych zainteresowań / predyspozycji – dziedzinach kultury i sztuki;

- **angażować się** w realizację indywidualnych i zespołowych projektów związanych z treściami przedmiotu wiedza o kulturze;
- **umiejętnie powiązać** znaczące w dziejach kultury zjawiska (dzieła, twórców, wydarzenia) z epoką, stylem, konwencją itd.;
- **rozróżniać** dziedziny, wymiary, funkcje kultury i sztuki oraz właściwe im środki wyrazu;
- **dostrzegać i omawiać** związki między tekstami kultury, wskazywać miejsca wspólne i różnice w sposobach interpretowania świata, człowieka, kultury (dawniej i dziś);
- **charakteryzować** - interpretuje, komentuje, wartościuje zarówno wybrane dzieła sztuki, dorobek wybranych twórców, zjawiska/wydarzenia artystyczne, medialne itd..
- **wskazać** cechy charakteryzujące polską kulturę narodową oraz omówić jej miejsce w kulturze europejskiej i światowej (w perspektywie historycznej i współczesnej);
- **dostrzegać, doceniać, rozumieć** różnorodność kulturową w globalnym świecie;
- **porównywać** teksty kultury i formułować na ten temat wnioski analityczno-interpretacyjne i sądy wartościujące;
- **refleksyjnie odbierać** współczesne zjawiska artystyczne i dokonania twórcze oraz orientować się w aktualnych trendach artystycznych i paraartystycznych;
- **wykazywać motywację** do samodzielnego poszerzania wiedzy o kulturze, sztuce, procesach i wydarzeniach kulturowych w oparciu o tradycyjne i nowoczesne źródła informacji (w tym nowe i najnowsze technologie komunikacyjno-informacyjne).

V. Sprawdzanie i ocenianie osiągnięć przedmiotowych

Sama nazwa przedmiotu *wiedza o kulturze* niejako wskazuje na podstawowy element oceny postępów w nauce: **wiedzę**. Jednakże w tym przypadku system oceniania powinien też wyraźnie promować kreatywne zachowania ucznia: jego chęć i próby działań twórczych, inicjatywy kulturalne, aktywność wykraczającą poza nakazowo-podręcznikowe ramy zadań wyznaczonych obligatoryjnie, wolę poznawczą i ciekawość świata młodego człowieka, próby samodzielnego rozwijania zainteresowań kulturą i sztuką oraz dzielenia się nimi (na forum klasy, blogu, stronie internetowej itp.). Pamiętając o zasadzie stosowania indywidualizacji, wskazane jest, aby w sprawdzaniu i ocenie postępów ucznia w przyswajaniu

i stosowaniu przedmiotowych treści kształcenia kulturowego uwzględnić takie czynniki, jak:

- **wiedza** (wiedza bieżąca, zdobywana z lekcji na lekcję, wiedza teoretyczna sprawdzana poprzez ćwiczenia w uzupełnianiu tekstów z luką; wiedza historyczna sprawdzana m.in. w formie testów podsumowujących realizowaną partię materiału programowego; quizów, szkolnych i międzyszkolnych turniejów wiedzy o kulturze itp.);
- **postawa twórcza i aktywność** (udział w dyskusjach i konkursach, umiejętność uczenia się we współpracy poprzez realizację projektów związanych z wiedzą o kulturze; zaangażowanie w ćwiczenia lekcyjne (intersemiotyczne, dramowe, transformacyjne, redakcyjne, twórcze wykorzystanie wzorów itp.); czynne uczestnictwo w zajęciach pozalekcyjnych (np. koła zainteresowań, wycieczki szkolne - przygotowanie prelekcji/ciekawostek na temat zwiedzanych miejsc; opracowanie trasy wycieczki z jej uzasadnieniem itp.); udział w występach szkolnych (imprezy okolicznościowe, akademie, szkolny kabaret); uczestnictwo w lokalnym życiu kulturalnym danej miejscowości, postępy w zdobywaniu umiejętności artystycznych związanych z tym przedmiotem (bez oceniania obiektywnych efektów tych umiejętności, bowiem same efekty są w dużym stopniu warunkowane wrodzonym talentem / naturalnymi predyspozycjami niezależnymi od postawy ucznia);
- **samodzielność myślenia i wola poznawcza** - wykazywane m.in. poprzez systematyczne przygotowywanie się do lekcji i aktywne uczestnictwo w lekcjach; realizowanie zadań dodatkowych związanych z treściami lekcji/cyklem lekcyjnym; chęć i umiejętność dzielenia się z innymi wiedzą kulturową oraz indywidualnymi zainteresowaniami/pasjami dotyczącymi wybranych dziedzin kultury.

VI. Uwagi końcowe

Na zakończenie – propozycja zapoznania się z wybranymi książkami, które mogą być przydatne przy realizacji niniejszego programu:

- Animacja kultury. Doświadczenia i przyszłość*, pod red. G. Godlewskiego, I. Kurz, A. Mencwela i M. Wojtkowskiego, Warszawa 2002
- Baldock J. *Symbolika chrześcijańska*, tłum. J. Moderski, Poznań 1994
- Banach A. *O kiczu*, Kraków 1968
- Beckett W. *Historia malarstwa. Wędrowki po historii sztuki Zachodu*, tłum. H. Andrzejewska, I. Zych, Warszawa 1999
- Benedict R. *Wzory kultury*, tłum. M. Prokopiuk, Warszawa 1999
- Berendt E. J. *Od raga do rocka. Wszystko o jazzie*, tłum. S. Haraschin, I. Panek, W. Panek, Kraków 1979
- Briket-Smith K. *Ścieżki kultury*, tłum. K. Evert-Vaedtko, T. Evert, Warszawa 1974
- Brudnik E., Moszyńska A., Owczarska B. *Ja i mój uczeń pracujemy aktywnie. Przewodnik po metodach aktywnych*, Kielce 2000
- Bortnowski S. *Warsztaty dziennikarskie*, Warszawa 1999
- Burszta J. *Kultura ludowa – kultura narodowa. Szkice rozprawy*, Warszawa 1985
- Castells M. *Galaktyka Internetu*, tłum. T. Hornowski, Poznań 2003
- Chaciński B. *Wypasiony słownik najmłodszej polszczyzny*, Kraków 2003
- Chmielewska M., Margański A. *Tablice kultury*, Wołomin 2004
- Czajka S. *Krótkie impresje o sztuce*, Częstochowa 2001
- Czas w kulturze*, oprac. A. Zajączkowski, Warszawa 1988
- Duvignaud J. *Socjologia sztuki*, tłum. I. Wojnar, Warszawa 1970
- Faryna-Paszkiwicz H., Omilanowska M., Pasieczny R. *Atlas zabytków architektury w Polsce*, Warszawa 2003
- Fatyga B. *Dzicy z naszej ulicy. Antropologia kultury młodzieżowej*, Warszawa 1999
- Godzic W. *Rozumieć telewizję*, Kraków 2001
- Ingarden R. *Przeżycie, dzieło, wartość*, Kraków 1966
- Klimczak B. *Wiedza o kulturze. Poradnik metodyczny*, Wołomin 2003
- Kluszczyński R. *Spółczesność informacyjna, cyberkultura, sztuka multimedialna*, Kraków 2001
- Kudliński T. *Vademecum teatromana*, Warszawa 1985
- Kumaniński K. F. *Historia kultury starożytnej Grecji i Rzymu*, Warszawa 1975
- Lange R. *O istocie tańca i jego przejawach w kulturze. Perspektywa antropologiczna*, Kraków 1986
- McLuhan H.M. *Wybór tekstów*, tłum. E. Różalska, J.M. Stokłosa, Poznań 2001
- Morant de H. *Historia sztuki zdobniczej od pradziejów do współczesności*, tłum. E. Birkenmajer, R. Bobrow, H. Chojnacka, M. Płomińska, A. Weryho, Warszawa 1983

- Muzeum Narodowe w Warszawie. Galeria malarstwa polskiego. Przewodnik multimedialny* (CD), Warszawa 1998
- Nauczyciele – nauczycielom. Scenariusze zajęć wiedzy o kulturze*, pod red. B. Klimczak, Wołomin 2004
- Nowe nawigacje. Współczesna kultura audiowizualna*, pod red. P. Kletkowskiego i M. Wrony, Kraków 1999
- Panek W. *Upowszechnianie kultury muzycznej*, Warszawa 1980
- Panek W. *Hymny polskie*, Warszawa 1997
- Parandowski J. *Alchemia słowa*, (wyd. rozszerzone) Warszawa 1964
- Pedagogika kultury. Historyczne osiągnięcia, współczesne kontrowersje wokół edukacji kulturowej, perspektywy rozwoju*, pod red. J. Gajdy, Lublin 1998
- Pęczak M. *Mały słownik subkultur młodzieżowych*, Warszawa 1992
- Płażewski J. *Historia filmu. 1895 – 2000*, Warszawa 2001
- Pratkanis A., Aronson E. *Wiek propagandy*, tłum. J. Radzicki i M. Szuster, Warszawa 2003
- Przewodnik po sztuce*, pod red. S. Sproccatego, tłum. D. Stefańska-Szewczuk, Warszawa 2003
- Raszewski Z. *Krótką historia teatru polskiego*, Warszawa 1990
- Rzepińska M. *Siedem wieków malarstwa europejskiego*, Wrocław 1986
- Samek J. *Polskie rzemiosło artystyczne. Czasy nowożytne*, Warszawa 1984
- Sherman R., Seldon P. *Muzyka klasyczna dla żółtodziobów czyli wszystko, co powinienś wiedzieć o...*, tłum. P. Kwiatkowski, Poznań 2000
- Sontag S. *O fotografii*, tłum. S. Magala, Warszawa 1986
- Starzyński J. *O romantycznej syntezie sztuk. Delacroix, Chopin, Baudelaire*, Warszawa 1965
- Strinati D. *Wprowadzenie do kultury popularnej*, tłum. W. Burszta, Poznań 1998
- Sztuka i literatura. Encyklopedia multimedialna PWN* (2 CD), Warszawa 2004
- Taraszkiewicz M. *Jak uczyć lepiej czyli refleksyjny praktyk w działaniu*, Warszawa 1999
- Teoria wychowania estetycznego*, pod red. I. Wojnar, Warszawa 1997
- Turska I. *Spotkanie ze sztuką tańca*, Kraków 2000
- Uniwersalizm i swoistość kultury polskiej*, pod red. J. Kłoczowskiego, Lublin 1989
- Werner A. *To jest kino*, Warszawa 1999
- Wojnar I. *Estetyka i wychowanie*, Warszawa 1964
- Zbliżenia: literatura, historia, obraz, mit...*, pod red. A. Kowalczykowej, Warszawa 1998
- Znamierowski A., Panek W. *Wiedza o kulturze. Album foliogramów*, Wołomin 2004.

FORMULARZ ZAMÓWIENIA

Zamawiamy:

1) podręcznik W. Panka *Wiedza o kulturze* (16 zł z VAT), ilość egz.

2) *Tablice kultury* M. Chmielewskiej i A. Margańskiego (6,50 zł z VAT), ilość egz.

3) *Album foliogramów* A. Znamierowskiego i W. Panka (67 zł z VAT), ilość egz. ...

nazwa szkoły

ulica

kod, miejscowość

telefon szkoły

NIP..... forma płatności: przelew/gotówka

imię i nazwisko zamawiającego

data..... czytelny podpis.....

ilość uczących w szkole
tego przedmiotu*

pieczętka
szkoły/firmy

Prosimy o dołączenie do przesyłki bezpłatnych egzemplarzy** książek metodycznych, których szkoła dotychczas nie otrzymała. Płatność przelewem - 15 dni

program nauczania poradnik metodyczny scenariusze *Laureaci*

scenariusze *Nauczyciele-nauczycielom* *Tablice kultury*

przewodnik dla nauczycieli.

.....
podpis nauczyciela

* Każdy z uczących otrzyma pakiet bezpłatnie.

** Proszę zakreślić brakujące pozycje, wpisując w kratkach ilość uczących wiedzy o kulturze w danej szkole.

Szkoły mogą składać zbiorowe zamówienia w naszym *Dziale sprzedaży*. Koszty przesyłki kurierskiej pokrywa wydawca.

Dział sprzedaży

P.H.U. STANDARD ul. Kolejowa 19/21, 01-217 Warszawa

tel./fax (22) 631 48 34

e-mail: standard-n@gazeta.pl; www.standard-n.pl

